

Якщо в 1999 році 54% всіх смертей в країні були через це захворювання, то за останні 20 років цей показник досяг 58%. При цьому смертність від рецидивів зросла з 11% до 16% від усіх смертей відповідно. Так, хоча кількість смертей від раку в 1999 році становила 5214, у 2009 році вона зросла до 6910, а в 2019 році – до 8819. За цей період також зросла кількість людей, які померли від захворювань ендокринної системи, гіпотрофії та порушення обміну речовин. На початку переходу показник з 1080 осіб (2,3% від усіх померлих) зріс до 1497 (3,2% від усіх померлих). Порівняно, що медико-географічні проблеми неінфекційних захворювань, поширених у світі та в Азербайджані, серцево-судинні захворювання стоять на першому місці серед усіх причин смерті, особливо ішемічна хвороба серця та цереброваскулярні захворювання є першими двома причинами смерті.

Зростання динаміки причин смерті, пов'язаної з неінфекційними захворюваннями, спостерігається зовсім недавно. У період з 1999 по 2019 роки перші два місця за причинами смерті в нашій країні вивчалися від неінфекційних захворювань, наявності захворювань системи кровообігу та рецидивів, зміни частки причин смерті за фактами. Так, у нашій країні проаналізовано вплив 44-денної II Карабахської війни 27 вересня 2020 року та вірусної інфекції Covid-19. Зі статистичних даних стало відомо, що спостерігається зростання всіх причин смерті, зокрема, повідомляється про зростання смертності від захворювань системи кровообігу. Протягом 1 року кількість померлих зросла з 32 471 до 41 228 (8 757). Визначення показників для оцінки захворювання за локалізацією серед населення та шляхи їх виховання.

Ключові слова: неінфекційні захворювання, серцево-судинні, інфекційні, медико-географічні, причини смерті

Надійшла 27.04.2022 р.

УДК 911.3:32

DOI:<https://doi.org/10.25128/2519-4577.22.1.12>

Мирослав ДНІСТРЯНСЬКИЙ

ЕТНОГЕОГРАФІЧНА БЕЗПІДСТАВНІСТЬ ТА ДЕСТРУКТИВНА ГЕОПОЛІТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ АНТИУКРАЇНСЬКОГО ПРОЕКТУ ПОЛІТИЧНОГО РУСИНСТВА

Зроблено характеристику різних аспектів та наслідків поширення ідеології політичного русинства. Розкрито передумови його виникнення, основні засади та деструктивну геополітичну спрямованість. Показано роль зовнішніх середовищ у створенні цього геополітичного проекту. Обґрунтовано етноісторичну, етногеографічну та етнолінгвістичну безпідставність трактування українського населення Закарпатської області, а також етнічних українців в деяких сусідніх державах, як окремого народу – русинів. На основі етногеографічних матеріалів розкрито спорідненість українців Закарпатської області та українського населення сусідніх регіонів. Картографічно відображено розміщення та низьку демографічну вагу населення Закарпатської області, яке за переписом 2001 року ідентифікувало себе як русини. На конкретних прикладах показано демографічні втрати в середовищі зарубіжних українців внаслідок поширення проекту політичного русинства. Розкрито його негативний вплив на розвиток релігійно-конфесійних відносин.

Зроблено висновок, що політичне русинство – це штучно сконструйований геополітичний проект, спрямований на порушення єдності українського народу та територіально-політичної цілісності українського суспільства. Для усунення всіх загроз та негативних наслідків поширення політичного русинства потрібна цілісна система інформаційної та правової протидії як на українському, так і на міжнародному рівнях.

Ключові слова: територіально-політична цілісність України, політичне русинство як антиукраїнський проект, сепаратизм в Україні, геополітика, зарубіжні українці, етнодемографічні процеси.

Постановка науково-практичної проблеми. Актуальність і новизна дослідження. Серед цілої низки загроз, пов'язаних зі спробами порушити єдність українського народу та територіально-політичну цілісність українського суспільства загалом, особливе місце займає проблема політичного русинства, суть ідеології якого ґрунтується на етнічному сепаратизмі, тобто трактуванні українського населення Закарпатської області, а також етнічних українців в Словаччині, Чехії, державах колишньої Югославії, частково Румунії й Польщі, українських емігрантів – вихідців з цих країн та регіонів, зовсім окремим народом – русинами. Широкий загал українського су-

спільства має деяке уявлення про цю проблему, але переважно зводить її лише до регіонального чи навіть локального рівня. Але, насправді, це зовсім не локальна загроза, яка стосується проблеми етнічної самоідентифікації населення Закарпатської області та деяких груп зарубіжних українців, а є небезпечним геополітичним проектом, який спрямований на територіально-політичну дезінтеграцію України, адже етнічна сепаратизм мав би стати базовою передумовою для політичного сепаратизму в одному з регіонів України. Реалізація цього проекту, який здійснюється за підтримки деструктивних зовнішніх середовищ, призвела також до значних демографічних та культур-

них втрат українського населення, стала на перешкоді релігійно-конфесійній консолідації українських греко-католиків. Пропаганда за кордоном політичного русинства формує спотворений геополітичний образ України, аж ніяк не сприяючи формуванню її позитивного міжнародного іміджу.

За наявності помітного негативного впливу створених під егідою політичного русинства організацій органи державної влади України неадекватно реагували на очевидні прояви етнічного й політичного сепаратизму, не проводили відповідної інформаційної політики в засобах масової інформації. Так само не було використано можливості української дипломатії для об'єктивного висвітлення за кордоном проблеми політичного русинства, що загалом потребує її всебічного аналізу з позицій етнополітичної географії та обґрунтування деяких засад її вирішення в контексті зовнішньої та внутрішньої геополітики України.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Проблематика політичного русинства включає різні аспекти (етноісторичний, етнолінгвістичний, етнокультурний, етногеографічний, геополітичний), які різною мірою відображені в науковій літературі. Найбільш детально розкрито історичні особливості походження політичного русинства в працях Л. Белея [1], Я. Дашкевича [3], О. Мишанича [5], М. Мушинки [6], М. Ярмоленка [11], які при цьому відзначили необґрунтованість концептуальних положень ідеологів політичного русинства, зокрема, канадського історика угорсько-українського походження П. Р. Магочі [12] його однодумців. На безпідставності трактування закарпатських діалектів української мови як так званої русинської наголошував П. Чучка [10], а на спорідненості традиційної культури українського населення Закарпатської області та інших регіонів М. Тиводар [8]. Деякі негативні демографічні наслідки впливу політичного русинства на середовище зарубіжних українців відображено в працях М. Мушинки [6] та М. Зана [4]. Широке коло українських авторів (Л. Белей, Я. Дашкевич, М. Тиводар, О. Мишанич та ін.) розкрили різні небезпеки політичної активності русинських середовищ в контексті етнічного й політичного сепаратизму.

Разом з тим, попри наявність значної кількості наукових та публіцистичних праць, присвячених дослідженню політичного русинства як особливого етнополітичного явища, залишаються недостатньо розкритими його етногеографічні, етносоціальні та територіально-політичні особливості, а також негативні

впливи на церковне життя та сумарні загрози порушення етнічної й політичної єдності українського суспільства та українського населення за кордоном. Так само не сформовано цілісне бачення зовнішньої та внутрішньої геополітики щодо усунення негативних наслідків поширення політичного русинства.

Мета, завдання та методи дослідження. Виходячи з необхідності створення цілісного образу політичного русинства як загрозового для України і всього українства сепаратистського політичного руху, що є метою цього дослідження, в статті було поставлено такі завдання: 1) обґрунтувати сутність політичного русинства як чинника етнічного й політичного сепаратизму; розкрити роль зовнішніх політичних середовищ у його формуванні; 2) проаналізувати особливості розміщення і демографічний потенціал населення, яке ідентифікувало себе як русини за переписом 2001 року; 3) обґрунтувати з етнографічних та етнолінгвістичних позицій поєднаність українського населення Закарпатської області та етнічних українців сусідніх регіонів України; 4) показати негативні наслідки впливу політичного русинства на церковне життя та демографічні процеси в середовищі зарубіжних українців; 5) обґрунтувати принципи інформаційної та правової політики щодо мінімізації деструктивного впливу політичного русинства на всі сфери українського суспільного життя.

Методологічною основою дослідження є структурно-функціональний політико-географічний підхід, згідно з яким територіально-політична цілісність держав забезпечується сукупною дією етнонаціональних, релігійно-конфесійних, соціально-економічних чинників та узгодженою діяльністю всіх державних інститутів. Реалізація дослідницьких завдань стала можливою на основі використання порівняльно-літературного аналізу, контент-аналізу періодичних видань і документів. Для визначення поєднаності традиційної культури українського населення Закарпатської області та сусідніх українських регіонів було використано порівняльно-етнографічний та порівняльно-лінгвістичний методи. Поширення населення Закарпатського регіону, яке ідентифікувало себе як русини під час останнього перепису населення, відображено за допомогою картографічного методу. Деякі негативні демографічні зміни в середовищі зарубіжних українців розкрито за допомогою статистичних методів.

Викладення результатів дослідження. Ідеологію новітнього політичного русинства (неорусинства) сформували ще наприкінці 80-х

років ХХ ст. ідеологічні центри та спец-служби колишнього СРСР задля того, щоб пригальмувати піднесення українського культурно-політичного руху, який на той час почав активно розгортатися. Зацікавленим в збереженні єдиної «союзної» держави структурам важливо було розколоти єдиний український національний рух за громадянські права та політичне самовизначення. Звідси і поява різних побічних псевдотеоретичних підходів про відсутність єдиного українського народу. З цією метою активно поширювались ідеї «виявлення» на території України різних нібито самостійних етнічних «спільнот», які відомий український історик Я. Р. Дашкевич, ураховуючи відсутність об'єктивних передумов, назвав псевдоетноменшинами [3]. Так само перебільшувалися регіональні етнографічні відмінності з наміром надати їм політичного значення. Але спроби утвердити штучні проекти таких псевдоспільнот, як «слобожани», «одесити», «ятвяги» та деякі інші через їхню повну етноісторичну безпідставність упродовж першого десятиліття української державності були малорезультативними. Водночас ідеї «новоросійської етнічності» знову були використані кремлівським режимом з 2014 року з початком війни на Донеччині.

В контексті політики створення «псевдоетноспільнот» ідеї політичного русинства знайшли більш сприятливий ґрунт, зважаючи на певні історичні, адміністративно-територіальні та суб'єктивні соціально-психологічні передумови. В їхній основі було закладено положення про те, що українське населення теперішньої Закарпатської області України та вихідці з цього регіону не є етнічними українцями, а представниками цілком окремого русинського народу. Одним з основних «аргументів» для таких висновків стало тривале збереження серед закарпатських українців самоназви «русини», яку ідеологи русинства протиставляли самоназві «українці». Тобто ставилося і ставиться питання про відторгнення від українського етносу великої когорти української людності, яка має значний демографічний потенціал (близько півтора млн. осіб), що є безпосередньо проявом етнічного сепаратизму. Але за етнічним сепаратизмом неминує йде і політичний, адже посилюючись на наявність нібито окремого русинського народу, ідеологи цього руху ставлять питання і про його уявні права на політичне самовизначення: від окремої автономії в межах Закарпатської області до вимоги повної державної незалежності. І цим закладається ще одна небезпека - прагнення Росії політично дестабілізувати ситуацію у

цьому регіоні з тим, щоб нав'язувати міжнародному співтовариству питання про необхідність федералізації всієї України. Оскільки поширення ідеології політичного русинства охоплює територію кількох сусідніх держав, українську діаспору, розглядається на рівні міжнародних організацій (насамперед з метою дискредитації України), то ця проблема має не лише внутрішньоукраїнські аспекти, але й міжнародні.

Які ж історичні чинники сприяли поширенню політичного русинства? Це насамперед збереження на території Закарпаття традицій москвофільства та створеної на його основі відносно значної за обсягом літератури [6]. Важливо, що москвофільство до Першої світової війни було фактично єдиною політичною силою, яка певною мірою протистояла мадяризації, румунізації та онімеченню українського населення цього регіону, водночас розглядаючи т. зв. угорських (карпатських) русинів як частину «єдиного руськава народу» та втягуючи його у російські великодержавницькі проекти. Російська імперія, надаючи підтримку москвофільському рухові, використовувала його як аргумент щодо своїх територіальних претензій напередодні Першої світової війни. І лише у міжвоєнний період значення москвофільства у Закарпатті суттєво зменшилося, але певна інерція його впливу збереглася і в радянські часи.

Доволі швидко поширенню політичного русинства на поч. 90-х років ХХ ст. сприяли й обґрунтування деяких західних інтелектуалів, зокрема, канадського історика угорсько-українського походження П. Р. Магочі та його однодумців [12], яким також імпонувала амбітна ідея стати лідерами ще одного «національного» руху. Саме вони надали серйозну інформаційну та організаційну підтримку політичному русинству в рамках діяльності так званого «Світового конгресу русинів». Окрім того, сформовану підтримку центрами у 80-ті роки ХХ століття ідеологію політичного русинства в 1990–1991 роках активно підтримала місцева адміністративно-господарська номенклатура, розраховуючи на розширення своїх повноважень, висувуючи пропозицію особливого статусу (автономії) Закарпаття і добившись проведення 1 грудня 1991 року водночас із Всеукраїнським референдумом, опитування населення з цього приводу. Конструювалась модель із системою взаємозв'язків: окремий «етнос» – особливий політичний статус, і у зворотному напрямі: особливий статус – політична основа етнічної сецесії. І лише принципова позиція регіональ-

них відділень українських національно-демократичних політичних сил, які об'єктивно розкрили політичну й економічну безпідставність автономізації регіону (Закарпаття – хронічно дотаційна область), перешкодила реалізації цієї моделі, яка могла б створити небезпечний правовий прецедент.

Об'єктивні етнографічні, етнолінгвістичні та історичні реалії також спростовують основні ідеї політичного русинства. Так, в етнографічному аспекті більшість українського населення Закарпаття належить до етнографічних груп бойків, гуцулів, лемків, що компактно проживають в інших історичних регіонах України (Галичині, Буковині). Наприклад, за всіма етнографічними ознаками українці-гуцули Рахівського району Закарпатської області тотожні українцям-гуцулам Верховинського району Івано-Франківської області чи Путильського району Чернівецької області, а українці-бойки Міжгірського району Закарпатської області етнографічно ідентичні людиності Сколівського району Львівської області. Це підтверджують й вагомні етнографічні дослідження М. Тиводара [8]. Тобто твердження про якусь відокремленість спростовується й порівняльно-етнографічним аналізом української людиності суміжних західних областей й наявність спільних культурних надбань загальноукраїнського значення.

Нема жодних підстав і для висновків про якусь окрему русинську мову, адже є лише сукупність різних закарпатських діалектів, на що вказав відомий їхній дослідник П. Чучка [11]. В історичному аспекті також вагомими є кілька моментів, а саме: самовизначення закарпатських українців у ХХ ст., які, незважаючи на довготривале перебування в складі різних держав, 21 січня 1919 року на вічі у Хусті виявили бажання приєднатися до Великої України, а 15 березня 1939 р. всенародно підтримали самовизначення Карпатської України як держави українського народу.

З огляду на цілковиту відсутність етнокультурних аргументів ідеологи політичного русинства найбільший акцент роблять на спекуляціях щодо збереження самоназви «русини», ігноруючи той факт, що цей етнонім («русини») був самоназвою саме українського народу і використовувався на всій українській етнічній території, на відміну від російської чи білоруської, генетично виходить з часів Київської Русі, що якраз свідчить на користь соборності українських земель. Прийняття етносом нової самоназви (в нашому випадку «українці») було поширеним явищем серед інших народів і не створювало якихось суттє-

вих проблем. Але треба визнати, що труднощі переходу від самоназви русини до нової самоназви українці на Закарпатті (як і у повоєнній Чехословаччині, українській діаспорі) були більшими, ніж, скажімо, в інших регіонах Західної України (Галичині, Буковині), де цей перехід проходив значно раніше, в інших умовах, а тому й безболісно. Натомість у Закарпатті цей процес відбувався не лише пізніше, але й в умовах, коли деяка частина інтелігенції вже була втягнута в розроблені політичними колами сусідніх держав сепаратні етнополітичні моделі (російські, чехословацькі, угорські, румунські, польські), які не передбачали культурної та політичної консолідації всього українського народу. Звідси й інформаційні спекуляції та певний об'єктивний психологічний бар'єр сприйняття частиною населення нової самоназви, що потребувало й потребує від інформаційних засобів, які представляють державні українські інтереси, всебічного роз'яснення.

В пропаганді політичного русинства помітну роль відіграли і відіграють не лише політичні структури Росії, але й сусідніх держав, політичні режими яких були зацікавлені у дробленні на різні групи етнічно українського середовища. Як стверджує Л. Белей, антиукраїнська спрямованість неорусинства відповідала і відповідає геополітичним інтересам Росії, Угорщини, Словаччини, Польщі, Румунії, які не були і не є зацікавлені у сильній позиції України в Центральній Європі та прагнуть асимілювати місцеве українське населення [1].

Після певного піднесення впродовж першої половини 90-х років ХХ ст. на початку ХХІ ст. активізація русинського руху пішла на спад. Суттєве зменшення його впливу зафіксували як соціологічні опитування, так і Всеукраїнський перепис населення 2001 року, методологія якого давала змогу усім бажаючим ідентифікувати себе як русини. В результаті визнало себе русинами 10090 осіб, що становить менше одного відсотка усіх етнічних українців Закарпаття, причому 31% з них визнав рідною українську мову, а понад 2% російську, румунську, словацьку, угорську [7]. Отже, на той час політичне русинство було локальним у просторі явищем, зосередженим переважно в українсько-угорській етноконтактній смузі: 43% усього населення, яке ідентифікувало себе як русини, проживало у міс-тах Ужгороді та Мукачевому, ще 30% розселені у Свалявському районі. За винятком Перечинського, Ужгородського та Свалявського, у всіх інших адміністративних районах частка

тих, хто вважав себе русинами, була меншою 1% від усього етнічно українського населення (див. рис.). Така статистика засвідчує, що в Закарпатському регіоні політично русинство не змогло на той час створити демографічні підстави етнічної сецесії, але все ж внесло певне сум'яття у процеси формування загальнонаціональної української самосвідомості, знижувало культурно-інформаційний потенціал українства у цьому регіоні, його патріотичну налаштованість.

Водночас більше демографічних втрат від поширення політичного русинства впродовж 90-х років ХХ ст. зазнали зарубіжні українці в сусідніх державах, насамперед у Словаччині. Якщо в 1930 році на цій території проживало близько 90 тис. українців, то вже в незалежній Словаччині відбулося різке зменшення їхньої кількості (з 31 тисячі у 1991 році до 11 тисяч у 2001, причому дві треті з них ідентифікували себе окремо від українців як русини) [2]. Такі негативні процеси відбулися як унаслідок міграцій та асиміляції, так і через підтримувану на державному рівні пропаганду ідеології політичного русинства, яка, попри значні зусилля української інтелігенції цієї держави, спричинила етносепаратистське відмежування значної частини української людності від українства. А втративши українську ідентичність і опинившись в середовищі самопроголошеної етнічної спільноти, за якою не стоять ніякі історично-культурні традиції, українське населення дуже швидко словакізувалося, а колись цілісне українське етнічне середовище у Словаччині зазнало величезних культурних й політичних втрат.

Активні, але менш успішні спроби нав'язати етнічним українцям політичне русинство здійснювалися і в Румунії [4]. Певну дезорієнтацію щодо етнічної ідентифікації внесла ця ідеологія і на територіях компактного проживання українців колишньої Югославії (у Воєводині (Сербія), Славонії (Хорватія), деяких поселеннях Боснії і Герцеговини), хоча етнічно українське населення на цих землях переважно не протиставляло самоназви «русини» та «українці». Поява та поширення неорусинського руху на Закарпатті так само спричинила певний розкол в українську діаспору закарпатського походження в Сполучених Штатах Америки та Канади.

Якщо на початку ХХІ ст. були всі підстави сподіватись на крах штучного проекту політичного русинства на Закарпатті з огляду на мінімізацію його підтримки, то, починаючи з 2006 року, в цьому регіоні було інспіроване нове його піднесення за сприяння місцевого

великого бізнесу й політичного істеблїшменту, активнішої підтримки російських спецслужб, що відобразилось в «легалізації» Закарпатською обласною радою «русинської ідентичності» в березні 2007 року та віртуальному проголошенні незалежності «Подкарпатської Русі» у 2008 році. Так само за підтримки регіонального великого бізнесу активно створювались місцеві осередки різних «карпаторуських» товариств, зростала їхня інформаційна діяльність, у тому числі й на місцевому телебаченні та радіо. Після прийняття у 2012 році мовного «закону Колісніченка – Ківалова» неодноразово ставилось питання про визнання т. зв. русинської мови як офіційної на рівні регіону та громад, що було ще однією спробою розколу українського культурного середовища Закарпаття.

В релігійно-конфесійних питаннях активісти русинського руху виступали категорично проти інтеграції Мукачівської греко-католицької єпархії до складу Української греко-католицької церкви та впровадження української мови як літургійної, що було помітною (і доволі успішною) спробою поєднати конфесійний сепаратизм і етнополітичний. З цією ж метою усіяло блокувалося поширення право-славних громад УПЦ КП та надавалась підтримка православним Московського патріархату. Діяльність центрів політичного русинства як в Україні, так і за кордоном негативно позначалася і на міжнародному іміджі України, адже ці структури продукували й продукують звернення і заяви до різних міжнародних організацій про нібито переслідування «одного з центральноєвропейських народів». І робилося це в умовах, коли українська дипломатія не завжди мала змогу (чи не вмїла) дати адекватну відповідь на ці інсинуації. Експерти таких організацій також не були належним чином обізнані з цією проблемою, а тому іноді робили невідповідні українським інтересам висновки.

З початку російської агресії у 2014 році активісти політичного русинства однозначно стали на бік російських і проросійських сепаратистських сил, активно підтримуючи дезінтеграцію України. В цих умовах українські державні структури, відповідальні за безпеку держави, почали жорсткіше реагувати на прямі сепаратистські заклики з боку ідеологів русинського руху та притягати винних до кримінальної відповідальності, виявляючи при цьому їхні безпосередні зв'язки з підривному центрами Росії. Це обґрунтовані і відповідальні дії, але їх недостатньо для нейтралізації небезпек, пов'язаних з політичним русинством.

Необхідною також є всебічна інформаційна діяльність як на рівні держави, так і громадсько-патріотичних організацій, яка включала б 1) коректні роз'яснення щодо об'єктивного характеру переходу від самоназви «русини» до самоназви «українці», взаємопов'язаності українського населення Закарпаття та інших регіонів України; встановлення конструктивного діалогу з тими, хто підтримує збереження регіональних етнографічних особливостей, але позитивно налаштований до української державності; 2) викриття з різнофахових позицій етнічної безпідставності та антидержавної антиукраїнської сутності ідеології політичного

русинства, її пов'язаності з зовнішніми ворожими середовищами. В цьому напрямі важливо припинити діяльність «русинських» засобів масової інформації, які фактично продовжують вести відкриту деструктивну пропаганду. Неприпустимою також є ситуація, коли активісти політичного русинства, працюючи в закладах освіти, використовують їхні можливості для просування поглядів, невідповідних інтересам української держави. Для усунення негативних міжнародних чинників, пов'язаних з політичним русинством, необхідною є активізація роботи з цього приводу українських дипломатичних представництв.

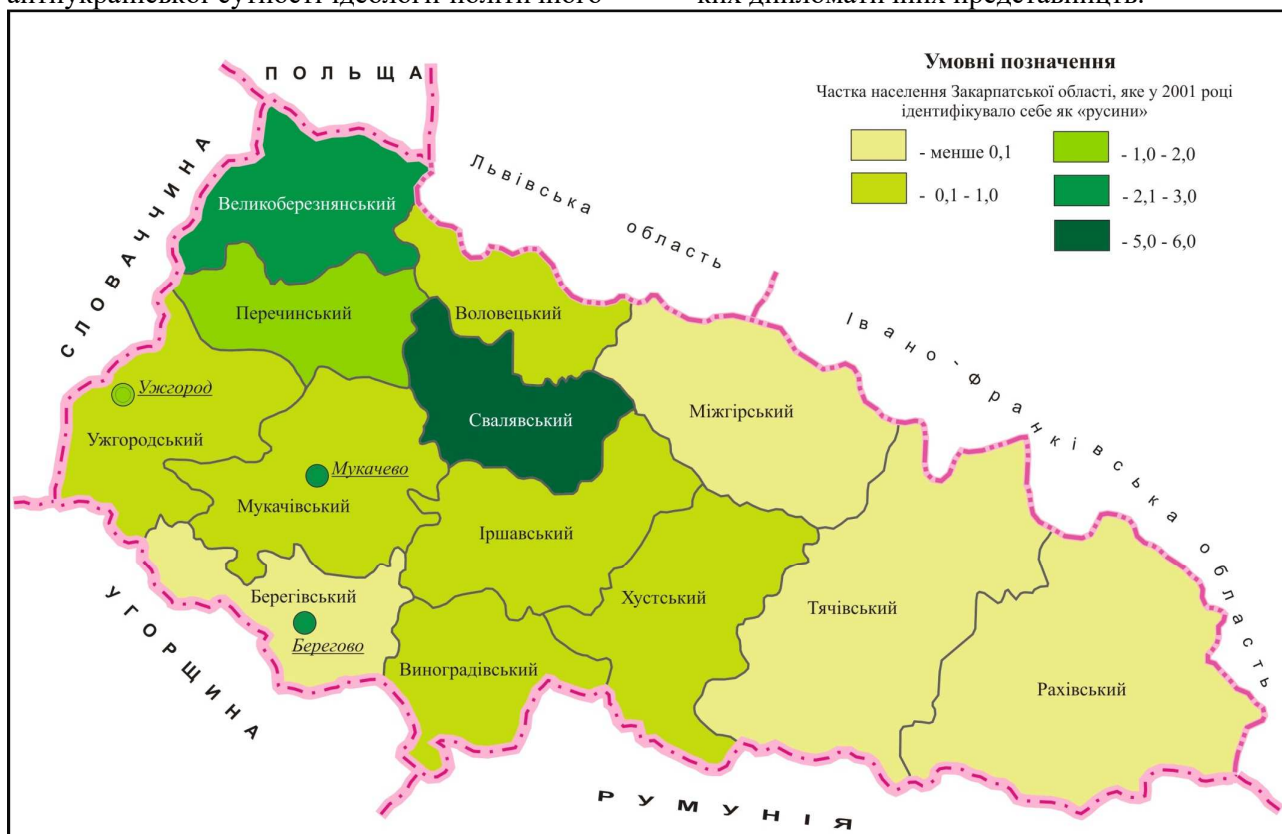

Рис. 1 Поширення «русинської» псевдоетнічності в Закарпатській області (за переписом 2001 року)

Висновки та перспективи використання результатів досліджень.

1. Політичне русинство – це переважно штучно сконструйований зарубіжними центрами етносепаратистський проект, який спрямований на відторгнення від українського народу етнічних українців Закарпатської області та вихідців з цього регіону, але який дістав певну підтримку серед місцевого населення через пізніше утвердження в Закарпатській області самоназви «українці».

2. Більшість українського населення Закарпатської області належить до таких етнографічних груп українського народу, як бойки, лемки, гуцули, які також проживають в сусідніх українських регіонах, що свідчить про

пов'язаність етнічних українців з ядром українського народу і підтверджується основними моментами історичного розвитку регіону. Безпідставність висновків про наявність окремого русинського народу засвідчує й аналіз закарпатських діалектів.

3. Картографічне розміщення населення Закарпатської області, яке за переписом 2001 року ідентифікувало себе як русини, показало його низьку демографічну вагу та зосередження переважно в етноконтактних смугах.

4. Русинський етнічний сепаратизм є підставою і для політичного сепаратизму, генеруючи різні ідеї порушення територіально-політичної цілісності українського суспільства, спотворюючи також і міжнародний образ

України. Негативними є впливи політичного русинства і на церковне життя.

4. Поширення політичного русинства в середовищі зарубіжних українців призвело до значних демографічних втрат української людності та порушення культурних зв'язків між різними групами української діаспори.

5. Держава Україна має всі засоби усунення етнополітичних й геополітичних небезпек, які спричинені діяльністю різних організацій й груп політичного русинства в Україні та за кордоном, але за умови активних і кваліфікованих дій в рамках інформаційної та правової політики.

Література:

1. Белей Л. Русинський сепаратизм. Націєтворення in vitro. Київ : Темпора, 2017. 392 с.;
2. Віднянський С. В. Пряшівщина // Енциклопедія історії України: у 10 т. Інститут історії України НАН України. К.: Наук. думка, 2012. Т. 9.
3. Дашкевич Я. Етнічні псевдомешини України // Етнічні меншини Східної і Центральної Європи. К., 1994. С. 74;
4. Зан М. Русинський рух в сучасній Румунії: ідентифікація, структура, рефлексії // Народна творчість та етнологія. 2011. № 2. С. 74–86.
5. Мишанич О. Політичне русинство: історія і сучасність Ідейні джерела закарпатського регіонального сепаратизму. К.: Відродження, 1992. 55 с.
6. Мушинка М. Політичне русинство на сучасному етапі // Народна творчість та етнографія. 2009. № 4–5. С. 47–58.
7. Національний склад населення Закарпатської області та його мовні ознаки. Статистичний бюлетень. Ужгород: Головне управління статистики Закарпатської області, 2003. 86 с.
8. Тиводар М. Етнологія. Львів: Світ, 2004. 624 с.
9. Тиводар М. Політичне русинство – пережиток геополітичних інтересів першої половини ХХ ст. // Українці-русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку. К., 2013. С. 63–73.
10. Чучка Павло. «Ніякої русинської мови на Закарпатті нема». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakarpattia.net.ua/News/6534-Profesor-Pavlo-ChUChKA-Niiakoi-rusynskoi-movy-na-Zakarpatti-nema>
11. Ярмоленко М. І. Політичне русинство в конструюванні штучної ідентичності Закарпаття // Гілея: науковий вісник, 2015. Вип. 93. С. 348–353.
12. Magocsi P., Pop I. Encyclopedia of Rusyn History and Culture. University of Toronto Press, 2002.— R. 313.

References:

1. Belei L. Rusynskyi separatyzm. Natsiietvorennia in vitro. Kyiv : Tempora, 2017. 392 s.;
2. Vidnianskyi S. V. Priashivshchyna // Entsyclopedia istorii Ukrainy: u 10 t. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. K.: Nauk. dumka, 2012. T. 9.
3. Dashkevych Ya. Etnichni psevdomenshyny Ukrainy // Etnichni menshyny Skhidnoi i Tsentralnoi Yevropy. K., 1994. S. 74;
4. Zan M. Rusynskyi rukh v suchasni Rumunii: identyfikatsiia, struktura, refleksii // Narodna tvorchist ta etnolohiia. 2011. № 2. S. 74–86.
5. Myshanych O. Politychne rusynstvo: istoriia i suchasnist Ideini dzherela zakarpatskoho rehionalnoho separatyzmu. K.: Vidrozhennia, 1992. 55 s.
6. Mushynka M. Politychne rusynstvo na suchasnomu etapi // Narodna tvorchist ta etnografii. 2009. № 4–5. S. 47–58.
7. Natsionalnyi sklad naselennia Zakarpatskoi oblasti ta yoho movni oznaky. Statystychnyi biuletyn. Uzhhorod: Holovne upravlinnia statystyky Zakarpatskoi oblasti, 2003. 86 s.
8. Tyvodar M. Etnolohiia. Lviv: Svit, 2004. 624 s.
9. Tyvodar M. Politychne rusynstvo – perezhytok heopolitychnykh interesiv pershoi polovyny KhKh st. // Ukrainci-rusyny: etnolinhvistychni ta etnokulturni protsesy v istorychnomu rozvytku. K., 2013. S. 63–73.
10. Chuchka Pavlo. «Niiakoi rusynskoi movy na Zakarpatti nema». Elektronnyi resurs. Rezhym dostupu: <https://zakarpattia.net.ua/News/6534-Profesor-Pavlo-ChUChKA-Niiakoi-rusynskoi-movy-na-Zakarpatti-nema>
11. Iarmolenko M. I. Politychne rusynstvo v konstruiuvanni shtuchnoi identychnosti Zakarpattia // Hileia: naukovyi visnyk, 2015. Vyp. 93. S. 348–353.
12. Magocsi P., Pop I. Encyclopedia of Rusyn History and Culture. University of Toronto Press, 2002.— R. 313.

Abstract:

Myroslav DNISTRYANSKY. ETHNOGEOGRAPHIC GROUNDLESSNESS AND DESTRUCTIVE GEOPOLITICAL ORIENTATION OF THE ANTI-UKRAINIAN GEOPOLITICAL PROJECT OF POLITICAL RUSYNISM

Various aspects and consequences of spreading the ideology of political Rusynism as a special ethno-separatist project constructed by foreign centers, which is aimed at the rejection of ethnic Ukrainians from the Ukrainian people of the Transcarpathian region and people from this region, are revealed. It is concluded that this project received some support among the local population due to the later establishment of the self-name "Ukrainians" in the Transcarpathian region.

The preconditions for the emergence of political Rusynism, its basic principles and destructive geopolitical orientation have been studied. The ethnohistorical, ethnogeographical and ethno-linguistic groundlessness of the interpretation of the Ukrainian population of the Transcarpathian region, as well as ethnic Ukrainians in some neighboring states as a separate nation - Ruthenians is substantiated. On the basis of ethnographic materials, the kinship of Ukrainians of the Transcarpathian region and the Ukrainian population of neighboring regions was revealed. The location of the population of the Transcarpathian region, which according to the 2001 census identified itself as Ruthenian, is mapped, its low demographic weight and concentration mainly in ethnocontact strips are shown. The position that Ruthenian ethnic separatism is the basis for political separatism, generating various ideas of violating the territorial and political integrity

of Ukrainian society, also distorting the international image of Ukraine is substantiated.

Specific examples show the demographic losses among foreign Ukrainians due to the spread of the project of political Rusynism and the disruption of cultural ties between different groups of the Ukrainian diaspora. Its negative impact on the development of religious and religious relations is revealed. It is concluded that the State of Ukraine has all the means to eliminate ethno-political and geopolitical dangers caused by various organizations and groups of political Rusyns in Ukraine and abroad, but subject to active and qualified action in information and legal policy.

Political Rusynism is a predominantly ethno-separatist project artificially constructed by foreign centers, aimed at alienating ethnic Ukrainians from the Transcarpathian region and people from the region, but gaining some support among the local population through the later establishment of the self-proclaimed "Ukrainians" in the Transcarpathian region. The majority of the Ukrainian population of Zakarpattia region belongs to such ethnographic groups of the Ukrainian people as Boyks, Lemkos, Hutsuls, who also live in neighboring Ukrainian regions, which indicates the connection of ethnic Ukrainians with the core of the Ukrainian people. The analysis of Transcarpathian dialects also testifies to the groundlessness of the conclusions about the existence of a separate Ruthenian people. The cartographic location of the population of the Zakarpattia region, which according to the 2001 census identified itself as Ruthenians, showed its low demographic weight and concentration mainly in ethnocontact strips. Ruthenian ethnic separatism is the basis for political separatism, generating various ideas of violation of the territorial and political integrity of Ukrainian society, also distorting the international image of Ukraine. The influences of political Rusynism on church life are also negative. The spread of political Rusynism among foreign Ukrainians has led to significant demographic losses of the Ukrainian population and disruption of cultural ties between different groups of the Ukrainian diaspora. The state of Ukraine has all the means to eliminate ethno-political and geopolitical dangers caused by the activities of various organizations and groups of political Rusyns in Ukraine and abroad, but subject to active and qualified action in the field of information and legal policy.

Key words: territorial and political integrity of Ukraine, political Rusynism as an anti-Ukrainian project, separatism in Ukraine, geopolitics, foreign Ukrainians, ethnodemographic processes.

Надійшла 27.04.2022 р.

УДК 911.3:32 + 327: 316.4.04.063.3

DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.22.1.13>

Андрій КУЗИШИН

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АСПЕКТ

Схарактеризовано об'єктивні детермінанти геополітичного простору України, які на сучасному етапі проявляються з геополітичної позиції в економічному, ідеологічному, інформаційно-кібернетичному, соціокультурному, соціально-політичному вимірах. В свою чергу для кожного з означених напрямків запропоновано відповідні характеристики та типові риси аналізу. Завдяки їм є можливість багатосторонньо розгляду тих детермінантів, які сьогодні визначають місце українського простору на європейській геополітичній арені.

У статті аналізуються організаційні заходи та інституційні механізми реалізації євроінтеграційної політики України, визначається посередницька роль країн Європейського Союзу у цій політиці, досліджується вплив європейського вектору на структурні зміни господарства, соціального та політичного середовища України. Закцентовано увагу на місці України в геополітичних концепціях провідних країн світу. Підкреслено сучасні детермінанти економічного характеру щодо найближчих перспектив розвитку національного господарства. Означено роль електоральних уподобань як узагальненої реакції на ідеологічний напрямок розвитку України. Визначено роль інформаційного середовища в сучасному українському суспільстві. Відстежується вплив останніх політичних подій в Україні, зокрема підсумків парламентських виборів, на зміцнення європейської політики країни та подолання залежностей, зумовлених геополітичними чинниками.

Ключові слова: геополітичний простір, внутрішньодержавні прояви геополітики, детермінанти, геополітичні чинники, економічні чинники, соціально-політичні чинники, інформаційно-кібернетичні чинники.

Постановка науково-практичної проблеми. Актуальність і новизна дослідження. В умовах зростання полісуб'єктності геопрос-торових геополітичних процесів з одночасним процесом активізації впливу на них так зв. «несистемних» політичних акторів стрімко відбувається трансформація геополітичної структури світу. В зв'язку з цим, стан спатіальності (від англ. *spatial* – просторовий) світоуст-

рою набуває нових рис та детермінантів. Поряд з звичними рисами розуміння географічного чинника більшого значення набувають інші складові характеристики геопростору – економічний, ідеологічний, інформаційно-кібернетичний, соціокультурний, соціально-політичний, які покликані підтримувати державницький організм як життєздатну частину просторової архітектури світу. Означені чинники